

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Джумелі Андріани Зеновіївни

**«Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів
музики та хореографії засобами пластичного інтонування»,**

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
01 – освіта, зі спеціальності 014 – середня освіта (музичне мистецтво)

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність обраної теми мотивується необхідністю врахування сучасних інноваційних процесів у системі вітчизняної мистецької освіти, спрямованих на вирішення протиріч між провідними інноваційними пошуками у визначенні змісту і технологій навчання у вищій школі й недостатнім їх науковим і методичним обґрунтуванням. Вирішальну роль у реалізації таких модернізаційних завдань в освітньому процесі відіграють зміни, зорієнтовані на підготовку фахівців, котрі володіють динамічною системою глибоких фундаментальних та спеціальних знань, умінь, навичок, оригінальних способів мислення, особистісними поглядами, цінностями, здатністю успішно соціалізуватися та здійснювати продуктивну діяльність. Означене зумовлює необхідність дослідження цілого комплексу питань, які стосуються підготовки музикантів-педагогів та хореографів в освітній галузі сьогодення.

У дисертації Джумелі А.З. проблему підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії слушно пропонується вирішувати під час формування їх художньо-образного сприйняття засобами пластичного інтонування, що сприяє фаховому зростанню особистості студента з метою забезпечення можливості емоційного впливу на учнів, актуалізації їх інтересу до музично-виконавської хореографічної діяльності, розширення мистецького світогляду та творчих проявів. Проте успішність даного

процесу потребує розроблення та обґрунтування теоретико-методологічного й методичного забезпечення формування художньо-образного сприйняття майбутніх музикантів-педагогів та хореографів засобами пластичного інтонування. Вагомість наукового доробку у сфері обраної тематики остаточно не забезпечує з'ясування даної проблеми, а лише сприяє її всебічному вивченню в сучасних умовах розвитку мистецької освіти.

Отже, соціально-педагогічна значущість означеної теми, наявність низки суперечностей та нез'ясованих раніше завдань у теорії та практиці фахової підготовки зумовлюють актуальність дисертації Джумелі А.З. «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування».

Той факт, що дисертаційна праця є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музичного мистецтва» (протокол №5 від 25 грудня 2018р.), також свідчить про нагальність та потрібність даної проблематики.

2. Ступінь обґрунтованості наукових понять, висновків і рекомендацій.

Аргументованість та переконливість сформульованих в ході з'ясування завдань дослідження наукових позицій, узагальнень і рекомендаційних висновків, підтверджуються якісними результатами проведеної Джумілею А. З. пошукової роботи і не викликають заперечень. Їх вірогідність та достовірність забезпечуються глибоким теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних позицій дослідницької праці; ретельним аналізом наукових джерел у філософському, соціологічному, психолого-педагогічному, музикознавчому аспектах; всебічним аналізом та доцільним використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження, що включають як теоретичні підходи, так й емпіричні та статистичні аспекти отримання

обґрунтованих результатів; достовірно проведеною дослідно-експериментальною роботою; результатами кількісної та якісної експериментальної перевірки розробленої методики; позитивними наслідками впровадження в освітній процес поетапної методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування.

Отже, успішне розгортання дослідницького пошуку відбувається від обґрунтування дисертанткою теоретико-методологічних основ дослідження, визначення змістової сутності категоріально-поняттєвої його основи до розробки та перевірки поетапної методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування в процесі фахового навчання.

У дисертації Джумелі А.З. поставлено за мету розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування в процесі фахового навчання. Доцільним є той факт, що реалізація мети задля вирішення існуючих в теорії та практиці фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії ряду протиріч, які дисертантка визначає в роботі, відбувається на основі: з'ясування сучасного стану розробленості досліджуваної проблеми та характеристики поняттєво-термінологічного апарату; визначенні змістової специфіки та функціонального забезпечення формування означеного феномена; розробці структурних компонентів, визначенні критеріально-рівневої характеристики сформованості художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування; розробці методичної моделі та експериментальній перевірці поетапної авторської методики.

Крім того, високий ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження забезпечило використання авторкою влучно підібраного комплексу взаємопов'язаних загальнонаукових методів. З-поміж них:

аналітичний, системний, порівняльний, узагальнення, структурний, моделювання, спостереження, обговорення, оцінювання та ін. Крім того, доцільне використання *методів моделювання* забезпечило впровадження розробленої методичної моделі формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування в роботу закладів вищої мистецької освіти.

Теоретично і практично корисними та оригінальними є *емпіричні методи*, які використовувалися з метою відстеження динаміки, перевірки та емпіричного підтвердження теоретичних положень дослідження щодо розробки та впровадження авторської методики шляхом зіставлення їх з експериментальними результатами. У зазначеному контексті достовірність й ефективність результатів педагогічного експерименту вдало забезпечується під час використання *статистичних методів* дослідження.

Грунтовність та достовірність викладу тексту дисертації зумовлюється всебічним, аргументованим аналізом відповідної джерельної бази. Опрацювання й критичний аналіз теоретичного матеріалу, проведені емпіричні дослідження, власний досвід мистецької діяльності склали основу запропонованої авторкою оригінальної методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх фахівців музичного мистецтва та хореографії із використанням засобів пластичного інтонування.

Дисертаційна робота відзначається логічним викладом наукових результатів, структурною виваженістю та чіткістю, узгодженістю поставлених завдань і сформульованих висновків.

Так, науковою значущістю відзначаються матеріали першого розділу дисертації «Теоретичні основи художньо-образного сприйняття студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів із використанням засобів пластичного інтонування», які отримані дисертанткою завдяки зосередженню її уваги на здійсненні теоретико-методологічного аналізу проблеми художньо-образного сприйняття майбутніх фахівців з використанням засобів пластичного інтонування. Джумеля А.З. реалізує

дослідницькі завдання на основі вивчення інтонаційно-пластичної природи музично-виразних засобів сприйняття, адже вони, з одного боку, є фактором змістоутворення в музичному мистецтві, з іншого, – фактором пластичного відображення музики за допомогою моделювання її мови на мову рухів. Авторці вдалося теоретично обґрунтувати та розкрити спорідненість розмовного, музичного і рухового інтонування як споріднених семіотичних систем. Дисертантка доводить важливість реалізації означеної спорідненості (інтонаційний початок, фонетична відповідність, темпоритм, синтаксична розчленованість) у процесі фахового навчання студентів – майбутніх вчителів музичного мистецтва та хореографії. Виокремлений авторкою та вдало схарактеризований нею спеціальний підхід до аналізу музичних творів з позиції закладених у системі мистецької виразності «пластичних прообразів» детермінує їх реальні пластичні еквіваленти в процесі художньо-образного сприйняття.

Цілісність дослідницького пошуку досягається завдяки реалізації низки розроблених дисертанткою наукових підходів. Фокусуючи свою увагу на складності та багатоаспектності методологічного забезпечення означеного процесу, Джумеля А.З. описує функціональне значення обраних підходів з метою розкриття специфіки, визначення сутності і структури означеного явища.

Ґрунтовно здійснений теоретико-методологічний аналіз проблеми художньо-образного сприйняття майбутніх музикантів-педагогів та хореографів засобами пластичного інтонування та влучно відібрані наукові підходи до розкриття змісту досліджуваного феномена стали основою для авторського тлумачення художньо-образного сприйняття мистецьких творів засобами пластичного інтонування як індивідуально-особистісного утворення, яке сприяє здатності майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії художньо-цілісно відчувати і емоційно переживати мистецькі твори, утворюючи тим самим комплексні, комбіновані зв'язки.

Реалізація науково-дослідницького потенціалу автора віднайшла своє втілення, зокрема, у другому розділі дисертації «Методичні засади формування художньо-образного сприйняття студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів із використанням засобів пластичного інтонування». Позитивної оцінки вимагає визначена структура формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування. Ціннісно-смысловий, емоційно-фізіологічний, фахово-компетентнісний, творчо-результативний компонентні блоки заклали таку структурну основу і всебічно охоплюють усі аспекти формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування і закладають основу для подальшої експериментальної роботи.

На основі обґрунтованих наукових підходів доцільно подано систему принципів фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування. Практично-цінним матеріалом є розроблений Джумелею А.З. комплекс відповідних методів, що в єдності з визначеними та аргументованими педагогічними умовами (активізація поліхудожнього простору в процесі музично-ритмічного навчання; забезпечення творчої атмосфери імпровізаційної діяльності; актуалізація інтегрованого набуття мистецьких знань у процесі фахового навчання) забезпечили створення і реалізацію відповідної методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування.

Наукову цінність становить розроблений дисертанткою комплекс принципів фахової підготовки майбутніх музикантів-педагогів та хореографів засобами пластичного інтонування (індивідуалізації мистецької діяльності; естетичної спрямованості поліхудожнього навчання на практичне музично-ритмічне виконавство; осягнення художньої образності мистецьких творів за рахунок емоційної регуляції учнівського колективу), поданий у роботі. Позитивної оцінки заслуговує аргументоване визначення критеріїв та

показників оцінки сформованості художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування в єдності його компонентів.

Головним науково-методичним досягненням Джумелі А.З. є обґрунтування структури та змісту методичної моделі формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування, що від постановки мети й основних завдань охоплює наукові підходи; основні принципи мистецького навчання; педагогічні умови; етапи педагогічної роботи; ефективні методи формування означеного явища, що разом становить повний технологічний цикл. Відзначимо перспективність реалізації складників авторської методичної моделі під час впровадження оригінальної поетапної методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування.

Новітній аспект дослідження забезпечується змістом його матеріалів, запропонованих у третьому розділі «Дослідно-експериментальна робота з формування художньо-образного сприйняття студентів майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування». Принципову новизну теоретичних здобутків дисертаційної роботи визначає розроблений дослідницею та докладно презентований діагностичний апарат з метою виокремлення рівнів сформованості означеного феномена, а також перебіг і результат експериментальної перевірки ефективності розробленої методики. Наукової вартості набувають засоби наочного обґрунтування динаміки формування означеного конструкту та перевірки ефективності розробленої авторкою методики.

Грунтовний теоретичний аналіз обраної теми та якісно проведене емпіричне дослідження дали можливість Джумелі А.З. впровадити методичну модель формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного

інтонувannya у практику фахової підготовки в системі вищої мистецько-педагогічної освіти.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- розроблені: компонентна структура, критерії, показники та методична модель формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонувannya;

- визначено: психо-фізіологічні механізми кореляції музики та рухів; комплекс методів і прийомів; наукові підходи та принципи формування художньо-образного сприйняття студентів факультетів мистецтв із використанням засобів пластичного інтонувannya;

- уточнено поняття «формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонувannya», розкрито його зміст і сутність;

- подальший розвиток отримали: засоби впливу на емоційні фактори пластичного відображення музичних образів; методи комплексної діагностики та рівні сформованості художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонувannya;

- розширена теоретико-методологічна основа формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонувannya.

4. Значущість результатів дослідження для науки і практики та можливі шляхи їх використання

Безперечна цінність одержаних Джумелею А.З. результатів для музично-педагогічної науки полягає в розробці та апробації методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонувannya. Практична значущість дослідження полягає в тому, що його теоретичні висновки та

експериментальні результати можуть стати основою: для оновлення змісту навчальних курсів з хореографії, методики музичної освіти, розробки методичних рекомендацій з формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування. Систематизовані й узагальнені положення й результати педагогічного експерименту мають цінність для подальших наукових пошуків в галузі музичної педагогіки та педагогіки мистецтва.

5. Повнота викладу матеріалу

Основні теоретичні положення і висновки дисертації відображено в 9 одноосібних публікаціях, 5 з яких надруковано в провідних фахових виданнях України з педагогіки, 1 – у міжнародному науковому виданні. Кількісні та якісні показники публікацій відповідають чинним вимогам. В них повною мірою віддзеркалено основні наукові положення дисертації.

6. Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату

Дисертація написана грамотно й оформлена згідно з вимогами пунктів 9, 11–13, 15 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами)) та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40). Стиль викладу в ній матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття.

Оцінювання змісту дисертації дає можливість констатувати, що дисертаційна робота Джумелі А.З. є цілісним, завершеним науковим дослідженням. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю й достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, а також за оформленням, дисертація відповідає паспорту спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) й вимогам, які висуваються до дисертацій такого типу.

7. Дискусійні питання та зауваження щодо окремих положень дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні аспекти та висловити зауваження.

1. У теоретичному розділі дисертації всебічно розкрито поняття «музичне сприйняття», яке поєднується з досить високим професійним рівнем музичної перцепції особистості, що дає їй можливість відчувати і усвідомлювати композиторську логіку музичного твору, здійснюючи пошук ідей твору згідно авторського задуму. У зв'язку з цим виникає питання, чи охоплює цей процес щільне спілкування індивіда з музикою, яке включає в себе більш широке поняття, а саме «сприймання музики».

2. Безперечним оригінальним науковим досягненням поданого до захисту дослідження є розроблені авторкою принципові положення формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування. З цієї позиції, наукова дискусія може бути розгорнута навколо питання щодо визначення особливостей реалізації принципу естетичної спрямованості поліхудожнього навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів у їх підготовці до музично-ритмічної виконавської діяльності.

3. Науково виважено і водночас творчо Джумеля А.З. підходить до розробки структури досліджуваного феномена в єдності чотирьох блоків компонентів (ціннісно-смысловий, емоційно-фізіологічний, фахово-компетентнісний, творчо-результативний), визначаючи їх змістове навантаження та конкретні функції. Дисертантка переконливо обґрунтовує важливу роль фахово-компетентнісного компонента. Вважаємо, що доцільним було б ширше розкрити компетентнісний потенціал мистецької освітньої сфери, зокрема уміння й ставлення, які формуються у здобувачів освіти через комунікацію з мистецтвом.

4. Важливою методичною розробкою дослідниці є впровадження педагогічних умов, що забезпечують шляхи ефективного формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування. З цього приводу, бажано було б розкрити особливості застосування такої педагогічної умови, як актуалізація інтегрованого набуття мистецьких знань у процесі фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, у ході дослідно-експериментальної роботи.

5. Безперечним концептуальним досягненням наукового дослідження є розроблена та презентована дисертанткою методична модель формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування. Втім, на нашу думку, більш повної деталізації потребують можливості застосування мистецького репертуару задля формування художньо-образного сприйняття майбутніх фахівців.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Джумелі А.З. «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування» є науковим дослідженням, виконаним авторкою на актуальну тему. Отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання, яке полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні й експериментальній перевірці методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування.

У цілому вважаємо, що дослідження Джумелі А.З. «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування» є завершеним самостійним і оригінальним дослідженням, яке за характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного аналізу, рівнем новизни та значущості результатів відповідає вимогам пунктів 9, 11-13, 15 Порядку присудження наукових

ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р., що дає підстави для присудження Джумелі А.З. ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри хореографії та
музично-інструментального виконавства
Сумського державного
педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

О. В. Єременко

